Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
М. ВОВЕК
представено на 18 май 2017 година*

Дело C-340/16

Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft — KABEG
срещу
Mutuelles du Mans assurances IARD SA (MMA IARD)

(Преюдициално запитване от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия)

„Преюдициално запитване — Компетентност по дела във връзка със застраховане — Понятие за „дела във връзка със застраховане“ и „увредена страна“ — Иск, предявен от увредената страна пряко срещу застрахователя — Встъпване на работодателя, който е публичноправна институция, в правата на работника или служителя срещу застрахователя, извършено въз основа на законова цесия на правата на увредената в автомобилно произшествие страна“

I. **Въведение**

1. Колоездач, който живее и работи в Австрия, претърпява наранявания в пътнотранспортно произшествие в Италия. Налага му се да ползва отпуск по болест. Работодателят му, установен в Австрия публичноправен субект от сферата на здравеопазването, продължава да изплаща възнаграждението му в периода на отпуска му по болест, съгласно законовите си задължения по австрийското право. Застрахователят на гражданската отговорност на водача на автомобила е със седалище във Франция. Работодателят иска от този застраховател да му възстанови сумата, съответстваща на изплатеното на колоездача възнаграждение. Затова работодателят завежда дело срещу застрахователя в Австрия.

2. За да сезира австрийски съд, работодателят се позовава на специалната компетентност по дела във връзка със застраховане в Регламент (ЕО) № 44/2001**. Тази компетентност позволява по принцип на увредената страна да предяви иск срещу застрахователя пред съда по своето местоживеене. Целта на тази присъща на застраховането специална компетентност на forum actoris е да бъде защитена по-слабата страна.

3. В този фактически и правен контекст запитващата юрисдикция Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) има съмнения дали работодателят може да бъде определен като по-слаба страна, която заслужава защита под формата на специалното правило за компетентност на forum actoris, присъщо за делата във връзка със застраховане, предвидено съгласно Регламент

* Език на оригиналния текст: английски.

** Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

№ 44/2001. Тези основателни съмнения извеждат на преден план същинския въпрос по това дело: Съдът трябва да изясни при какви условията лицето, встъпило в правата на първоначално или пряко увредената страна, може да се позове на предвидената в Регламента специална компетентност на forum actoris.

II. **Приложимо право**

1. **Право на ЕС**

1. ***Регламент № 44/2001***

4. Съображения 11—13 от Регламент № 44/2001 предвиждат, че:

„11) Правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато основанието на спора или автономията на страните изисква или предполага различен свързващ фактор […].

12) Наред с местоживеенето на ответника трябва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и процесуалното действие или с оглед да се улесни доброто упражняване на правосъдие.

13) Във връзка със застраховането, потребителските договори и трудовата заетост, по-слабата страна трябва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила“.

5. Член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001 гласи, че: „[п]ри условията на настоящия регламент, искове срещу лицата, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

6. Член 3, параграф 1 от Регламент № 44/2001 предвижда, че „[с]рещу лица, които имат местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в съдилищата на друга държава членка само при съблюдаване на правилата, установени в раздели 2—7 от настоящата глава“.

7. Съгласно член 8 от същия регламент, по дела във връзка със застраховане компетентността се определя от нормите на глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001.

8. Правилата на член 9, параграф 1 от същия регламент определят, че срещу застраховател с местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск:

„а) в съдилищата на държава членка, където той има местоживеене, или

б) в друга държава членка в случай на процесуални действия, извършени от притежателя на полицата, застрахования или ползвателя, в съдилищата по мястото, където ищецът има местоживеене,

[…].“

9. Член 11, параграф 2 предвижда, че „[ч]ленове 8, 9 и 10 се прилагат по отношение на искове, предявени от увредената страна пряко срещу застрахователя, когато такива преки искове са разрешени“.

10. За по-голяма пълнота може да се добави, че Регламент (ЕС) № 44/2001 е отменен с Регламент № 1215/2012, приложим от 10 януари 2015 г.*** Тъй като обаче в настоящия случай делото е образувано преди тази дата, приложимото законодателство остава Регламент № 44/2001.

2. **Национално право**

11. На федерално ниво член 1358 от Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (австрийският граждански кодекс)**** гласи, че: „[п]латилият чуждо задължение, за което отговаря лично или с определено имущество, встъпва в правата на кредитора и има право да изиска от длъжника да възстанови платеното задължение. […]“.

12. Освен това член 67, параграф 1 от Versicherungsvertragsgesetz (Закон за застрахователните договори)***** предвижда, че ако застрахованият има право на обезщетение от трети лица, застрахователят встъпва в тези права, доколкото е изплатил обезщетението на застрахования.

13. На местно ниво, в австрийската провинция Каринтия, с член 2, параграф 1 от Kärntner Landeskrankenanstalten-Betriebsgesetz****** (Закон за организацията и управлението на окръжните лечебни заведения в Каринтия) се създава „Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft — KABEG“ като публичноправен субект. Съгласно член 3 KABEG управлява окръжните лечебни заведения като публични лечебни заведения на провинцията. Той осъществява своята дейност в обществена полза като юридическо лице с нестопанска цел.

III. **Фактически обстоятелства, производство и преюдициални въпроси**

14. Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft — KABEG (наричан по-нататък „жалбоподателят“) е публичноправна организация, която управлява лечебни заведения. Седалището ѝ е в Клагенфурт ам Вьортерзее, Австрия.

15. Един от служителите на жалбоподателя (наричан по-нататък „колоездачът“) претърпява множество наранявания в пътнотранспортно произшествие, настъпило на 26 март 2011 г. в Италия. Към момента на произшествието колоездачът работи и пребивава в Австрия.

16. Водачът на лекия автомобил, за когото се твърди, че е причинил произшествието, притежава застрахователна полица за застраховка „Гражданска отговорност“ от Mutuelles du Mans assurances IARD SA (наричано по-нататък „ответникът“), установено във Франция застрахователно дружество.

*** Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).

**** Закон от 1 юни 1811 г., JGS № 946/1811.

***** Закон от 2 декември 1958 г., BGBl. 1959/2, изменен.

****** Закон от 25 февруари 1993 г., LGBl 1993/44, изменен.

17. Жалбоподателят предявява иск срещу ответника пред Landesgericht Klagenfurt (Районен съд Клагенфурт, Австрия) (наричан по-нататък „първоинстанционният съд“). Според него отговорността за произшествието е изключително на водача на лекия автомобил. Жалбоподателят претендира от ответника обезщетение за вреди в размер на 15 505,64 EUR заедно с лихвите и съдебните разноски.

18. Въз основа на своето задължение по закон, жалбоподателят продължил да изплаща възнаграждението на колоездача (негов служител) в периода на отпуска му по болест заради претърпените в пътното произшествие наранявания. По силата на австрийското законодателство жалбоподателят встъпил в правото на колоездача да претендира обезщетение. Жалбоподателят счита, че възнаграждението, изплатено на колоездача в периода на неговия отпуск по болест, съставлява вреда и че той е встъпил в правото на колоездача на иск за обезщетение за тези вреди срещу ответника.

19. Освен това жалбоподателят твърди, че първоинстанционният съд има международна компетентност да разгледа делото. Това твърдение се основава на член 9, параграф 1, буква б), във връзка с член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001: срещу застраховател може да бъде предявен иск в държава членка, различна от държавата, където е неговото седалище (в настоящия случай Франция), ако искът е предявен в съдилищата по местоживеенето на ищеца (в случая Австрия). Жалбоподателят изтъква още факта, че същият съд вече е приел, че е компетентен по паралелно производство, образувано по искане на колоездача срещу застрахователя.

20. Ответникът оспорил международната компетентност на австрийския съд. Той обърнал внимание на целта на специалните правила за компетентност по дела във връзка със застраховане: да се защити по-слабата страна. Според него жалбоподателят не е по-слаба страна и следователно няма право на такава защита.

21. Първоинстанционният съд приема, че е компетентен и че жалбоподателят може да се разглежда като по-слаба страна, независимо от мащаба си, тъй като той само предявява право, изведено от правото на неговия служител.

22. В производство по обжалване, образувано по искане на ответника, Oberlandesgeright Graz (Висш областен съд Грац, Австрия) обаче отменя първоинстанционното решение и отхвърля първоначалния иск, като констатира, че липсва международна компетентност. Той постановява, че жалбоподателят не може да се квалифицира като по-слабата страна.

23. Жалбоподателят обжалва това решение пред Oberster Gerichtshof (Върховен съд), който е запитващата юрисдикция. Според нея е необходимо да се изяснят няколко разпоредби от глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001, за да се прецени дали образуваното пред нея дело може да се определи като дело във връзка със застраховане. Освен това тя иска да установи дали жалбоподателят може да се счита за увредена страна, която има право да се позове на правилото за компетентност на forum actoris по дела във връзка със застраховане, предвидено в член 9, параграф 1, буква б) във връзка с член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001.

24. При тези обстоятелства Oberster Gerichtshof (Върховен съд),решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Трябва ли искът на местен работодател за обезщетение за понесените от него вреди вследствие на продължаващото изплащане на трудовото възнаграждение на негов работник или служител с местоживеене на територията на страната да се разглежда като иск „във връзка със застраховане“ по смисъла на член 8 от Регламент (ЕО) № 44/2001, когато

а) работникът или служителят е ранен при пътнотранспортно произшествие в държава членка (Италия),

б) искът е предявен срещу установен в друга държава членка (Франция) застраховател на гражданската отговорност за превозното средство на причинителя на вредата и

в) работодателят като субект на публичното право притежава собствена правосубектност?

2. При утвърдителен отговор на първия въпрос:

Трябва ли член 9, параграф 1, буква б) във връзка с член 11, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 да се тълкува в смисъл, че работодателят, който продължава да изплаща трудовото възнаграждение, може в качеството на „увредено лице“ да предяви иск срещу застраховател на гражданската отговорност за превозното средство на причинителя на вредата пред съда по своето седалище, доколкото такъв пряк иск е допустим?“.

25. Жалбоподателят, ответникът, италианското правителство и Комисията са представили писмени становища.

IV. **Преценка**

26. Запитващата юрисдикция иска да установи дали искът на работодател, който продължил да изплаща възнаграждението на своя служител в периода на неговия отпуск по болест (вследствие на претърпените в пътнотранспортното произшествие наранявания) и който претендира обезщетение за вреди, съответстващо на това възнаграждение, се квалифицира като „дело във връзка със застраховане“ по смисъла на Регламент № 44/2001 (първи въпрос). Ако отговорът на този въпрос е утвърдителен, тази юрисдикция пита още дали такъв работодател може да се счита за „увредена страна“ и по дела във връзка със застраховане да се обръща към съда по седалището си (forum actoris), когато предявява иск срещу застрахователя на гражданската отговорност на водача на автомобила (втори въпрос).

27. Моят отговор и на двата въпроса е утвърдителен. Обяснявайки своята позиция, най-напред накратко ще разгледам понятието „дела във връзка със застраховане“ (А). На второ място, ще разгледам въпроса дали и при какви условия встъпилият в правото на иск във връзка със застраховане може да се квалифицира като „увредена страна“ и да се обърне към съда по седалището си по дела във връзка със застраховане (Б).

28. Като предварително терминологично уточнение, което важи за цялото изложение, бих искал да подчертая, че в настоящото заключение използвам термина „суброгация“ като общо, неутрално понятие за обобщено название на всички видове правна „субституция“ *******. То изразява положението, при което едно лице замества друго лице, за да упражни права или да поеме задължения.

******* По този начин се връщам към първоначалния латински термин surrogare, който означава само „замествам“ (вж. например *Lewis* et *Short*. A Latin Dictionary. Oxford University Press, Oxford 1996, p. 1818). Използвайки термина в този общ смисъл, не се прави разграничение между законова и договорна или между частична и пълна суброгация.

1. **Дела във връзка със застраховане**

29. Съгласно член 8 от Регламент № 44/2001 глава II, раздел 3 от същия съдържа специални правила относно компетентността, приложими по дела във връзка със застраховане. Те позволяват на притежателя на полицата, застрахования, ползвателя и увредената страна да започнат дело срещу застрахователя в съдилищата на държавата членка и в съдилищата по мястото, където съответните страни имат местоживеене. За разлика от тях застрахователят по принцип разполага само с една възможност: да сезира съдилищата на държавата членка, където е местоживеенето на ответника*******.

30. Регламент № 44/2001 обаче не съдържа определение на понятието „застраховане“. Такова липса и в предшестващия го акт (Брюкселската конвенция********), както и в последващия такъв (Регламент № 1215/2012*********).

31. Съгласен съм с Комисията, че понятието „дела във връзка със застраховане“ следва да се тълкува самостоятелно и еднакво, за да се гарантират в границите на възможното равни и еднакви права и задължения, произтичащи от посочения регламент, за държавите членки и за заинтересованите лица**********.

32. Освен тази обща констатация обаче действително се оказва, че липсва специфично за ЕС определение на понятието „дела във връзка със застраховане“. До този момент практиката на Съда предоставя два типа казуистични насоки по този въпрос — чрез включване (с конкретни примери какво включва понятието) и чрез изключване (какво не включва).

33. В рамките на първата категория Съдът счита, като се основава на сходната формулировка на Брюкселската конвенция, че свързаните със застраховането правила за компетентност изрично се прилагат за някои видове застраховане, като например задължителното застраховане, застраховка за отговорност, застраховка на недвижима собственост и застраховка на въздушен или морски транспорт**********.

34. От гледна точка на изключването член 1, параграф 2, буква в) ясно изключва от обхвата на Регламент № 44/2001 делата във връзка със социално осигуряване. Може да се допълни, че това изключване е приложимо, доколкото даден иск не попада в обхвата на понятието „търговско или гражданско дело“, което ограничава приложимостта на Регламент № 44/2001 като цяло**********.

35. Освен това Съдът изключва делата във връзка с „презастраховане“ от обхвата на специалните правила за компетентност във връзка със застраховане, тъй като презастраховането не е посочено в разпоредбите, които впоследствие формират глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001. При това обаче Съдът ограничава това изключение до отношения между две лица, които по занятие извършват дейност в областта на презастраховането. Той постановява, че правилата за компетентност във връзка със застраховане са „изцяло приложими, когато съгласно [приложимото право] притежателят на

******* Решение от 26 май 2005 г., Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne и др. (C-77/04, EU:C:2005:327, т. 17 и цитираната съдебна практика).

******** Брюкселска конвенция относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, впоследствие изменена с конвенции за присъединяване към тази конвенция на нови държави членки (ОВ L 304, 1978 г., стр. 36).

********* Вж. бележка под линия 3.

********** Вж. по аналогия (по отношение на понятието „търговски и граждански дела“) решение от 9 март 2017 г., Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, т. 33 и цитираната съдебна практика). Във връзка с необходимостта от самостоятелно тълкуване на Брюкселската конвенция, вж. решение от 15 януари 2004 г., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, т. 24 и цитираната съдебна практика).

********** Решение от 13 юли 2000 г., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, т. 62). Вж. членове 10, 13 и 14 от Регламент № 44/2001.

********** Член 1, параграф 2, буква в) от Регламент № 44/2001 предвижда, че той „не се прилага по отношение на […] социално осигуряване“. Относно обхвата на еквивалентната разпоредба на Брюкселската конвенция, вж. решения от 14 ноември 2002 г., Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, т. 37), и от 15 януари 2004 г., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, т. 21).

полицата, застрахованият или бенефициерът по застрахователен договор има възможност да се обърне пряко към евентуалния презастраховател на застрахователя, за да предяви правата си по договора по отношение на този презастраховател“, при условие че тази страна е по-слабата в сравнение с презастрахователя**********.

36. Не мисля, че би било необходимо или разумно да се опитваме да дадем общо и изчерпателно определение на понятието „дела във връзка със застраховане“, а оттам и на понятието „застраховане“. Можем да оставим това на правната доктрина. Има обаче един открояващ се в разглежданата съдебна практика елемент, който е естествено свързан с логиката на системата на Брюкселската конвенция и регламентите: за целите на международната компетентност в основата на преценката за „дело във връзка със застраховане“ по същество стои правното основание. Дали основанието за предявяване на иск срещу конкретен ответник (с други думи, предметът на иска) е установяването на права и задължения, възникнали от застрахователно правоотношение? Ако отговорът е утвърдителен, може да се счита, че делото е във връзка със застраховане.

37. Следователно в контекста на глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001, „дело във връзка със застраховане“ се отнася просто до установяването на права и задължения на някоя от страните, посочени в член 9, параграф 1, буква б) и член 11, параграф 2, доколкото тези права и задължения се считат за възникващи от застрахователно правоотношение.

38. Може да се добави, че този извод не се променя от факта, че логиката и историческите корени на задълженията, възникващи в контекста на застраховка за отговорност, могат да бъдат най-общо свързани с концепцията за извъндоговорната отговорност на първоначалния правонарушител, която неговата застраховка трябва да замества и покрива**********.

39. Поради това моят първи междинен извод е, че за целите на определяне на компетентната юрисдикция предметът на иска попада в обхвата на понятието „дела във връзка със застраховане“ по смисъла на глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001, ако се отнася до права и задължения, възникващи от застрахователно правоотношение, с изключение на въпросите, свързани със социално осигуряване, съгласно член 1, параграф 2, буква в) от същия регламент.

40. Приложен към настоящия случай, от акта за преюдициално запитване следва, че искът в главното производство се основава на застрахователен договор между първоначалния правонарушител и неговия застраховател, а не на твърдяната извъндоговорна отговорност на лицето, отговорно за произшествието. С други думи, причината, поради която срещу ответника е предявен иск в главното производство, е негово предполагаемо задължение, възникващо от застрахователен договор, който той е сключил с правонарушителя**********.

********** Решение от 13 юли 2000 г., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, т. 75).

********** Може да се припомни, че тези съображения, които първоначално се срещат в някои дялове на правната доктрина, а впоследствие са разгледани в производство пред германския федерален върховен съд (вж. преюдициално запитване от германския федерален върховен съд от 26 септември 2006 г. — I ZR 200/05) не са възприети нито от германския федерален върховен съд, нито в крайна сметка от Съда, когато е сезиран с това дело — вж. решение от 13 декември 2007 г., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, т. 30).

********** Естествено, дали в крайна сметка ще се приеме, че посоченият застрахователен договор покрива този иск, е отделен въпрос, който се отнася до същността на спора, а не до определянето на международната компетентност.

2. **Прехвърляне на компетентността към *forum actoris*на встъпилото в правата лице**

41. Вторият въпрос, поставен от запитващата юрисдикция, има за цел да установи дали жалбоподателят може да се позове като увредена страна на компетентността на forum actoris, предвидена в член 11, параграф 2, във връзка с член 9, параграф 1, буква б) от Регламент № 44/2001, и да предяви пряк иск (който сам по себе си е допустим съгласно приложимото право**********) срещу застрахователя за гражданска отговорност на лицето, за което се твърди, че е отговорно за първоначалното пътнотранспортно произшествие.

42. Този въпрос изисква да се анализира, първо, дали жалбоподателят попада в обхвата на понятието „увредена страна“ (1). Тъй като според мен отговорът на този въпрос е утвърдителен, в следващото изложение ще се фокусирам върху условията, при които встъпилото в правата лице може да се възползва от компетентността на forum actoris по дела във връзка със застраховане (2).

1. ***Понятие за увредена страна и forum actoris на увредената страна***

43. Както посочва Съдът, правилата за компетентност, които се съдържат в глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001, установяват „самостоятелна система за разпределяне на съдебната компетентност по дела във връзка със застраховане“, чиято цел е „да защити по-слабата страна посредством правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила“. Тези правила са отражение на основното намерение да бъдат защитени лицата, които в повечето случаи сключват предварително определени договори, чиито условия не подлежат на договаряне, което ги поставя в положението на по-слаба страна**********.

44. Защитата, произтичаща от тези специални правила за компетентност във връзка със застраховане, не следва да се прилага спрямо лица, за които тази защита не е оправдана**********.

45. Известна аналогия може да се направи със сходни съображения за защита, които също са отразени в правилата за компетентност по отношение на работници или служители и потребители**********. Тези специални правила за компетентност по същия начин се отклоняват от общото правило, основаващо се на местоживеенето на ответника**********.

46. Общ за всички тези специфични области е фактът, че те се разглеждат като изключения от основните правила за компетентност. Като такива те не биха могли да се тълкуват по начин, излизащ извън изрично предвидените в Регламента хипотези**********.

********** В контекста на гражданската отговорност при използването на моторни превозни средства, вж. съображение 30 и член 18 от Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 263, 2009 г., стр. 11), наричана по-нататък „Консолидираната директива за автомобилното застраховане“ или „КДАЗ“, които предвиждат такъв пряк иск за увредените страни.

********** Съображение 13 от Регламент № 44/2001. Вж. решения от 14 юли 1983 г., Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung и др. (C-201/82, EU:C:1983:217, т. 17), от 13 юли 2000 г., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, т. 64), от 12 май 2005 г., Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280, т. 37), и от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, т. 40 и цитираната съдебна практика).

********** Решения от 13 юли 2000 г., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, т. 65 и цитираната съдебна практика), и от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, т. 41).

********** Вж. глава II, раздели 4 и 5 от Регламент № 44/2001.

********** Член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001.

********** Решение от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, т. 39 и цитираната съдебна практика).

47. Трябва обаче да се има предвид още, че за разлика от делата във връзка с работници или служители и потребители, понятието „по-слаба страна“ при дела във връзка със застраховане е определено доста широко. То включва четири категории лица: притежателя на полицата, застрахования, бенефициера и увредената страна. Всъщност тези страни могат да бъдат доста силни образувания от икономическа и правна гледна точка. Това произтича от широката формулировка на разпоредбите във връзка със застраховането в Регламент № 44/2001, както и от посочените в него видове застраховане.

48. Следователно, противно на предвиденото за потребителите, лицата, защитени от глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001, не сключват непременно съответния застрахователен договор извън своята търговска дейност или професия. Този факт и тази особеност на специалната компетентност по глава II, раздел 3 трябва да се вземат предвид при тълкуването на понятието за увредена страна.

49. Освен това член 9, параграф 1, буква б) от Регламента предоставя компетентност на forum actoris на всяка от страните, изброени в него, а именно на притежателя на полицата, ползвателя и застрахования. Това е променило и засилило защитата в сравнение с получаваната при прилагането на Брюкселската конвенция**********.

50. В решение FBTO Schadeverzekeringen Съдът изяснява, че увредената страна също разполага с право на иск пред своя forum actoris. Компетентността на този съд не зависи от компетентността на съдилищата на разположение на страните, посочени в член 9, параграф 1, буква б). Следователно увредената страна, макар да е посочена отделно в член 11, параграф 2, може да предяви иск в държавата членка, където е нейното местоживеене**********.

51. Накрая Съдът постановява, че функцията на препратката в член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001 по-специално към член 9, е да добави към списъка на ищците, съдържащ се в член 9, параграф 1, буква б), лицата, претърпели вреда, без да ограничава категорията на увредените лица до *пряко* увредените лица. За да илюстрира това, Съдът посочва като пример случая с наследниците на пострадалото от произшествие лице**********.

52. От изложеното в този раздел следва, че съгласно член 9, параграф 1, буква б) и непряко увреденото лице може да се обърне към съда по своето местоживеене или седалище, към която възможност препраща и член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001. Такова лице може да предяви иск пред съда по своето местоживеене или седалище. Според мен практиката на Съда допуска както пряко, така и непряко увредените лица да бъдат квалифицирани като „увредени лица“.

53. Последният и донякъде основен въпрос, който трябва да се разгледа, е дали встъпилото в правата лице, като например жалбоподателят, може да се определи като непряко увредена страна и да се обърне към съда по своето седалище във връзка със застраховане.

********** Решение от 13 декември 2007 г., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, т. 28 in fine). Член 8 от Брюкселската конвенция предвижда: „Застраховател с местоживеене в дадена договаряща държава може да бъде съден или в съдилищата на тази държава, или в друга договаряща държава в съдилищата по местоживеене на притежателя на полицата […]“.

********** Решение от 13 декември 2007 г., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, т. 26 и 31).

********** Решение от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, т. 44).

2. ***Прехвърляне на компетентността към forum actoris на встъпилото в правата лице***

54. Същинският въпрос в настоящото дело е при какви условия, или по-скоро при какви ограничения, специалната компетентност, предвидена в член 9, параграф 1, буква б) и член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001, може да премине към съда по местоживеенето или седалището на субект, който е встъпил в правата на пряко увредената страна.

55. Този въпрос е разгледан в решението Vorarlberger (а). Въпреки това приложимостта на изложения в него критерий поражда някои опасения, както е видно от настоящия случай (б). Поради това предлагам на Съда да се възползва от възможността да поясни подхода по дело Vorarlberger (в).

1) ***Решението Vorarlberger***

56. В решение Vorarlberger Съдът се произнася, че социалноосигурителна институция, законов цесионер на правата на пряко увреденото в автомобилно произшествие лице, не може да предявява иск пред съда по своето седалище въз основа на специалното правило за компетентност на forum actoris, предвидено в член 11, параграф 2, във връзка с член 9, параграф 1, буква б) от Регламент № 44/2001 **********.

57. Делото Vorarlberger е образувано вследствие на автомобилно произшествие в Германия. Увредената страна получава обезщетение от своята социалноосигурителна институция, която е установена в Австрия. Тази институция предявява иск в Австрия срещу германския застраховател на отговорното за произшествието лице. Социалноосигурителната институция се позовава на препратката в член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001 към член 9 от същия. Тя твърди, че е встъпила в правата на пряко увреденото лице.

58. Съдът обаче постановява, че такова позоваване е невъзможно. Той отбелязва, че в случая не се твърди, че социалноосигурителна институция като разглежданата в този случай е икономически по-слаба и с по-малко юридически опит, отколкото застраховател на гражданската отговорност като засегнатия **********.

59. Мотивите, изтъкнати от Съда в решение Vorarberger, предполагат, че възможността за прилагане на защитните правила в глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001 зависи от конкретния баланс между юридическата стабилност и икономическата мощ на страните по спора, който трябва да се установи въз основа на фактите във всеки конкретен случай.

60. Този подход не среща всеобщо одобрение. Въпреки че безспорно има за цел да отдаде дължимото на преследваната с Регламент № 44/2001 цел за защита на по-слабата страна, той може да не се възприема много добре с оглед на осигуряването на необходимата степен на предвидимост на приложимите правила за компетентност. Тези опасения прозират също и в акта за преюдициално запитване по настоящото дело. Сега ще се спра на тях.

********** Решение от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, т. 47).
********** Пак там, точка 42.

2) ***Ограниченията на подхода в решение Vorarlberger***

61. Първо, както отбелязва запитващата юрисдикция, в насоките, предоставени с решение Vorarlberger, липсват конкретните критерии, въз основа на които трябва да се прецени положението на по-слаба страна на законовия цесионер в сравнение с ответника застраховател. Да се определи дали тази страна е „икономически по-слаба и с по-малко юридически опит“ в сравнение с ответника застраховател на гражданската отговорност, представлява доста сложна задача, особено в случай на встъпил в правата субект като този в главното производство (работодател от публичноправния сектор).

62. Второ, запитващата юрисдикция посочва още широкия кръг субекти, по отношение на които ще трябва да се извърши този анализ. Спектърът на ищците може да обхваща от „малкия“ едноличен търговец, през средното предприятие, до големи корпоративни групи или публичноправни институции, както и териториално-административни единици. Ще добавя, че съответната юридическа и икономическа мощ на конкретните ищци следва да се претегли чрез съпоставка с „чуждестранни“ застрахователи, установени в друга държава членка. Това създава допълнителното затруднение да се преценяват правни форми и фактически въпроси, отнасящи се към правна система, различна от тази на съда, който следва да се произнесе по делото.

63. Трето, критерият, използван в решение Vorarlberger, поставя допълнителния въпрос за неговата предвидимост по конкретни дела. Припомняйки си конкретния raison d’être (смисълът на съществуване) на критерия, следва да се има предвид, че разглежданите тук въпроси следва да се разрешават на етапа на определяне на международната компетентност, а не във фазата на разглеждане на делото по същество. Следователно, наистина ли е уместно да се изисква от националните съдилища да се ангажират с трудоемка фактическа и контекстуална проверка за определяне на компетентността, което по принцип трябва да става колкото е възможно по-бързо и лесно?

64. Тези съображения ме карат да предложа на Съда да добави следните пояснения на подхода в решение Vorarlberger.

3) ***Пояснение на подхода в решение Vorarlberger***

65. Пояснението относно прехвърлянето на компетентността на forum actoris в настоящия контекст трябва да има за цел, първо, да съчетае логиката за по-слабата страна по глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001 с целта за гарантиране на висока степен на предвидимост на правилата за компетентността**********. Второ, целта за добро упражняване на правосъдие********** изключва всякакво допълнително увеличаване на броя на компетентните съдилища. Следователно за встъпващия в правата субект, доколкото е възможно, следва да важи същата компетентност, която важи за лицето, от което черпи своите права. В края на краищата такава е самата логика на суброгационния иск. Той има деривативен характер.

66. По мое мнение тези цели не се постигат в задоволителна степен чрез фрагментирана, индивидуализирана и силно контекстуална оценка на икономическите и юридическите характеристики и опит на всеки ищец и нейната съпоставка с юридическата и икономическата мощ на конкретен застраховател. Обратно, тези цели вероятно ще бъдат постигнати в по-голяма степен чрез подход, който изследва детайлно обективните характеристики на типа

********** Съображение 11 от Регламент № 44/2001. Вж. решение от 14 юли 2016 г., Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, т. 16 и цитираната съдебна практика)

********** Съображение 12 от Регламент № 44/2001.

отношения, които са довели до суброгацията, и причината за встъпването в правата на пряко увреденото лице. Що се отнася до останалото, критерият не следва да взема предвид конкретното лице, нито да изисква каквато и да било контекстуална оценка на мощта, знанието или опита.

67. Поради това според мен встъпването в правата на пряко увреденото лице води до прехвърлянето на компетентността на forum actoris към всеки встъпил в правата субект, физическо или юридическо лице, освен ако i) самият встъпил в правата субект извършва дейност по занятие в сектора на застраховането и придобива право на иск въз основа на застрахователни правоотношения с пряко увредената страна (по закон или въз основа на застрахователен договор**********) или ii) встъпилият в правата субект е образувание, което редовно участва в уреждането по търговски начин или другояче по занятие на искове във връзка със застраховане, и което доброволно приема да предяви иска като част от своята търговска или друга професионална дейност.

68. В останалата част на настоящото заключение допълнително ще обясня предлагания критерий, като разгледам релевантните параметри, които следва да очертаят преценката кога компетентността на forum actoris преминава към лице, което предявява деривативен иск във връзка със застраховане (i). След това ще разгледам предимствата на предложения подход (ii). В обобщение ще го приложа към настоящия случай (iii).

i) *Параметрите*

69. Първо, ключовият елемент за разграничение между непряко увредените лица, които могат, и онези, които не могат да се позовават на свързаната със застраховането компетентност на forum actoris, е дали между съответния встъпил в правата субект и пряко увреденото лице съществува застрахователно правоотношение. Основният въпрос, който следва да се зададе, е: каква е причината (или правното основание) за изплащането от страна на встъпилия в правата субект на съответни суми на пряко увреденото лице? Ако причината за това е съществуването на каквото и да е застрахователно правоотношение**********, то тогава встъпилият в правата субект извършва дейност по занятие в сектора на застраховането. В такъв случай следва да се изключи възможността той да се обърне към съда по своето седалище.

70. Второ, ще посоча още, че е без значение дали конкретното застрахователно правоотношение между пряко увредената страна и встъпилия в правата субект е възникнало от частноправен ангажимент (като например частноправен застрахователен договор) или като последица от публичноправно задължение (тъй като задължението на застраховане произтича от закона или защото самото публично право пряко предвижда задължително застраховане, стига в последния случай да е спазена клаузата за изключване на социалното осигуряване съгласно член 2, параграф 1, буква в)**********). Основният елемент, общ и за двете хипотези, е, че в крайна сметка встъпилият в правата субект, който претендира възстановяване на вредите от застрахователя, е просто още един действащ в сектора търговец.

********** За яснота припомням, както посочих по-горе в точка 34 от настоящото заключение, че иск в областта на социалното осигуряване по смисъла на член 1, параграф 2, буква в) от Регламент № 44/2001 е изключен ratione materiae, тъй като не попада в обхвата на този регламент.

********** Както посочих по-горе, такова широко тълкуване ще включи също и презастраховането, доколкото ищецът упражнява право, което му позволява да предяви иск срещу презастрахователя на своя застраховател. Вж. решение от 13 юли 2000 г., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, т. 75).

********** Като в такъв случай отново няма да става въпрос за дело във връзка със застраховане — вж. точка 34 от настоящото заключение.

71. Трето, следвайки и разширявайки по-нататък същата логика, същото изключение следва да се прилага и по отношение на ищец, който по занятие търгува с вземания във връзка със застраховане. С други думи, с предоставящата защита компетентност на forum actoris не трябва да разполага лице, встъпило в правата на пряко увреденото лице въз основа на цесия на вземане във връзка със застраховане, извършена в рамките на търговската или на професионалната дейност на встъпилия в правата субект, обикновено въз основа на договор. В такъв случай няма да бъде обосновано делата във връзка със застраховане да бъдат разглеждани от съда по седалището на ищеца**********.

72. В обобщение, ключовият елемент е правното основание, довело до встъпването в правата на пряко увреденото лице. Встъпилото в правата лице може да се обърне към съда по своето местоживеене или седалище, освен ако основанието, на което се позовава, произтича от застрахователен договор или от търговско или друго извършено в рамките на професионалната дейност споразумение за цесия на вземането, сключени между пряко увредената страна и встъпилото в правата лице.

ii) *Предимства на предложеното пояснение*

73. Съществуват поне три причини, поради които считам, че така очертаният подход предоставя по-предвидим и приложим критерий.

74. Първо, възприемането на по-обективна, базираща се на правното основание оценка на положението на непряко увредената страна, за да се определи дали последната може да се обърне към съда по своето седалище във връзка със застраховане, би било по-работещо решение в контекста на определянето на международната компетентност на съдилищата. Няма да е необходимо да се анализира относителната мощ на страните по спора. Достатъчно би било познаването на техния професионален, формален статут, както и основанието, на което встъпват в правото.

75. Второ, друго предимство е, че предложеният критерий е холистичен, обхващащ както физическите, така и юридическите лица. Следва да се припомни, че в това отношение текстът на Регламент № 44/2001 е неутрален**********. Становището на Съда в решение Vorarlberger по отношение на запазената възможност за наследниците да се обръщат към съда по своето местоживеене по дела във връзка със застраховане не прави разграничение между физически и юридически лица. Не виждам никакво основание за изключване на юридическите лица от тази възможност, доколкото те са способни да наследяват съгласно

********** Вж. по аналогия решение от 19 януари 1993 г., Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15). По това дело Съдът се произнася, че Брюкселската конвенция следва да се тълкува в смисъл, че ищец, който осъществява своята търговска или професионална дейност и който следователно не е страна потребител по някой от изброените договори […], не може да се ползва от правилата за специална компетентност, предвидени в Конвенцията по отношение на потребителските договори.

********** За илюстрация на тази теза в контекста на автомобилното застраховане може да се посочи например решението на Висшия районен съд на Целе от 27 февруари 2008 г., 14 U 211/06 2, в което се приема, че юридическите лица попадат в обхвата на понятието „увредена страна“ по смисъла на член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001. Това решение се позовава на Директива 72/166/ЕИО на Съвета от 24 април 1972 година (ОВ L 103, 1972 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1) (понастоящем заменена от КДАЗ, посочена в бележка под линия 17), която определя „пострадало лице“ като „всяко лице, което има право на обезщетение за загуба или други вреди, причинени от превозни средства“. Националният съд също така отбелязва, че член 4 от същата директива (понастоящем член 5 от КДАЗ) се отнася както за физическите, така и за юридическите лица. По друго германско дело пред Висшия районен съд на Франкфурт на Майн (решение от 23 юни 2014 г., 16 U 224/13) лизингово дружество, което предявява иск срещу застрахователно дружество, е квалифицирано като увредена страна. Националният съд приема, че ищецът не притежава същия експертен опит в областта на застраховането. Накрая, по отношение на общото твърдение, че юридически лица могат да се позовават на специалната компетентност по местоживеене на пострадалите лица по дела във връзка със застраховане, вж. например *Staudinger/Czaplinski.* Verkehrsopferschutz im Lichte der Rom I-, Rom II- sowie Brüssel I-Verordnung. NJW 2009, p. 2249 sq.

приложимото право. Казано по-общо, както по същество твърди италианското правителство, отново може да се припомни, че на практика е вероятно някои от тези лица, които се възползват от специалната съдебна компетентност по дела във връзка със застраховане, да са юридически лица.

76. На трето и последно място, предлаганият критерий също така позволява с по-голяма вероятност искове, които са свързани по същество, да бъдат разгледани от една и съща юрисдикция, като по този начин се ограничава фрагментирането на съдопроизводството. Този факт може да бъде илюстриран в настоящото дело.

77. Искът в главното производство е предявен от колоездача като пряко увредена страна пред първоинстанционния съд, който вероятно е съдът по неговото местоживеене. Прилагайки предложения критерий в настоящия случай, жалбоподателят ще има достъп до същия национален съд, тъй като е установен в рамките на неговия съдебен район.

78. Ако, обратно на предложеното от мен, на жалбоподателя бъде отказана възможността по дела във връзка със застраховане да предяви иска пред съда, в чийто район живее, той ще бъде длъжен да заведе дело в съда по установяване на застрахователя на гражданската отговорност (във Франция) или в съдилищата на държавите членки, където е настъпило пътнотранспортното произшествие (в Италия).

79. Следователно, ако встъпилият в правата субект и пряко увредената страна имат местоживеене в една и съща държава членка и ако решат да се възползват от компетентността на forum actoris, предимството на предлагания подход е, че чрез него се избягва увеличаването на броя на съдилищата с международна компетентност.

80. Въпреки това не бих стигнал дотам да твърдя, че встъпилият в правата субект има *задължението* да следва избора на компетентен съд, направен от пряко увредената страна, и да сезира същия съд, който е бил сезиран от тази пряко увредена страна, и то основно поради три причини.

81. Първо, съществуването на множество компетентни съдилища вече е закрепено в текста на член 9, параграф 1, буква б) и член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001. Съгласно тези разпоредби и в светлината на даденото от Съда тълкуване по отношение на втората разпоредба, притежателят на полицата, бенефициерът, застрахованият и увредената страна поотделно могат да се позоват на компетентността на forum actoris, основана на местоживеенето или седалището на всеки от тях. Все пак въпреки тази съществуваща „множественост“ нищо в текста на Регламент № 44/2001 не указва наличието на „задължение за спазване“ с цел ограничаването ѝ. Следователно в рамките на тази законодателна уредба не виждам основание (нито текстуална подкрепа) за установяване на такова задължение по съдебен ред само за встъпилия в права субект.

82. Второ, формулировката на член 9, параграф 1, буква б) предполага, че той регламентира не само международната, но и местната подсъдност („мястото“, не държавата членка, „където ищецът има местоживеене“). Следователно „задължение за спазване“, което да принуждава встъпилия в правата субект да предяви иск пред същия съд, пред който може да се обърне пряко увредената страна, би могло да означава встъпилият в правата субект да предяви иск пред съд извън мястото, където е неговото местоживеене или седалище.

83. Трето, задължението за спазване може да стане силно зависимо от хронологията на събитията по всяко дело, по-специално от избора на пряко увредената страна дали и кога да предяви иск. Но какво ще се случи, ако встъпилият в правата субект първи предяви иск? Пряко увредената страна също ли ще бъде задължена да следва в такъв случай избора на встъпилия в правата субект? Ако отговорът е отрицателен, правилото за съгласуваност се обезсмисля. Ако е

утвърдителен, това ще преобърне цялата логика на иска, която е „суброгация“. Следователно прилагането на правилото за „следване на другата увредена страна“ може да функционира само еднопосочно: встъпилият в правата субект следва пряко увредената страна, но не и обратното. Освен това правилото се задейства само когато пряко увредената страна предяви своя иск „своевременно“, тоест преди встъпилия в правата субект.

84. Така или иначе вероятността за подобна вътрешна непоследователност в рамките на прилагането на правило, евентуално въведено в името на последователността, ме навежда на извода, че такова правило на първо място може би е неудачно.

iii) *Настоящият случай*

85. В настоящия случай, изглежда, в крайна сметка запитващата юрисдикция следва да установи, че причината за предявения от жалбоподателя иск е продължаващото изплащане на възнаграждението съгласно националното право, в резултат на което искът за обезщетение за вреди се прехвърля по силата на закона към жалбоподателя. Причина (основание) за суброгацията следователно са трудовият договор и приложимите законови норми. Липсва каквото и да е застрахователно правоотношение между жалбоподателя и колоездача.

86. Следователно жалбоподателят не попада в обхвата на никое от двете изключения, посочени по-горе в точка 67 от настоящото заключение, които изключват прехвърлянето на компетентността на forum actoris.

87. За по-голяма яснота ще допълня, че по принцип можем още да си представим гранични ситуации, като например предявяване на иск от работодател, като самият той е застрахователно дружество. Все пак причината (или основанието) за прехвърлянето на правото на иск или на част от него към застрахователното дружество няма да бъде застрахователен договор, а подобно на положението в главното производство, фактът, че увреденото лице е негов служител. При тези обстоятелства ще се прехвърли ли компетентността на forum actoris?

88. Според мен да. Ще повторя, че съгласно предложените в настоящото заключение пояснения решаващо значение има конкретното правно основание за иска на такъв застраховател работодател. В тази хипотеза правото на иск би се прехвърлило към работодателя не защото той извършва по занятие дейност в сектора на застраховането, а защото негов служител е пострадал и той се ползва от законовата цесия на правата на пострадалия служител.

89. С готовност признавам, че препоръчаният от мен в настоящото заключение подход може в някои ситуации, като например току-що описаната, да изглежда неоправдано широкообхватен. Това е така, защото може да предостави предимствата, свързани с компетентността на forum actoris по дела във връзка със застраховане, на икономически стабилни и/или юридически опитни субекти, които на практика не се нуждаят от защита. Въпреки това, предвид всички съображения, продължавам да смятам, че изолираните случаи, при които такава компетентност неоправдано се предоставя на някои субекти, е по-разумно решение, отколкото във всеки конкретен случай да се анализира на „съотношението на силите“ между страните, което би довело до практически проблеми.

V. **Заключение**

90. С оглед на всички изложени по-горе съображения предлагам на Съда да отговори на отправените от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) въпроси по следния начин:

„1. Иск като разглеждания в главното производство, предявен в една държава членка от работодател — който претендира обезщетение за вредите, понесени от него, тъй като продължил да изплаща трудовото възнаграждение на своя служител — срещу застрахователя на гражданската отговорност за вредите, причинени от превозно средство, застраховано от същия застраховател, установен в друга държава членка, представлява „дело във връзка със застраховане“ по смисъла на член 8 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела.

2. Лице, като например публичноправна институция в качеството ѝ на работодател, установена в една държава членка, може да се позове като увредена страна на правилото, предвидено в член 9, параграф 1, буква б) и член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001, за да предяви пряк иск (ако такъв иск е допустим съгласно националното право) срещу застрахователя на отговорното за пътното произшествие лице, доколкото правата, на които този работодател се позовава, произтичат от вредите, понесени от него, по-специално тъй като е продължил да изплаща трудовото възнаграждение на своя пострадал в пътнотранспортно произшествие служител:

   – ако основанието за предявяването на иска е наличието на застрахователно правоотношение между отговорната за произшествието страна и нейния застраховател; и

   – при условие че встъпването на ищеца в правото на иск не се дължи:

      i) на наличието на застрахователно правоотношение между него и пряко увредената страна или

      ii) на това, че ищецът упражнява правото на иск като част от своята търговска или друга професионална дейност“.